

Ι Σ Π Α Ν Ι Α

Τὴν ἡμέραν τῆς ἀφίξεώς μου ἐν Γρανάδα, ὅταν ἐπέστρεψα εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, περὶ τὸ μεσονύκτιον, ἀντὶ τῆς σιγῆς καὶ τῆς ἡσυχίας, εὗρον τὸ patio φωταγωγημένον ὡς αἶθουσαν χοροῦ, ἀνθρώπους καθημένους περὶ τραπέζων καὶ ροφώντας γρανίτας, ἀνθρώπους ἐπάνω εἰς τὰς στοάς, οἱ ὅποιοι ἐπήγαγον καὶ ἤρχοντο, φλυαροῦντες καὶ γελῶντες, καὶ ἐδέχθη νὰ ἀναμείνω μίαν ὥραν μέχρις οὗτο ὑπάγω νὰ κοιμηθῶ. Ἄλλ' ἀπέρασα τὴν ὥραν ἐκείνην πολὺ εὐχάριστος. Ἐνῶ παρετήρουν γεωγραφικὴν τινὰ χάρτην τῆς Ἰσπανίας ἀνηρτημένον ἐπὶ τοῦ τοίχου, μετ' ἐπλησίασε παχύσαρκός τις ἀνὴρ μετ' ὀφθαλμοὺς ἐρυθροῦς, ὡς κοκκινόγούλι, καὶ μετ' ἑστέρας, πίπτουσας ἐπὶ τῶν γονάτων του, καὶ ἀνασύρων τὸν σκουφὸν του μετ' ἡρώτησεν ἐὰν ἦμην Ἰταλός· ἀπήντησα καταφατικῶς, ἐκείνος δὲ προσέθεσε μειδιῶν :

— Καὶ ἐγὼ ἐπίσης· εἶμαι ὁ κύριος τοῦ ξενοδοχείου.

— Ἐχὼ εὐχαρίστησιν, τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ βλέπω ὅτι ἐδῶ κερδίζετε χρήματα.

— Δόξα σοι ὁ Θεός... μοῦ ἀπεκρίθη μετ' ὕψους, ὅπερ προσεπάθει νὰ καταστήσῃ θλιθερόν· νὰ... δὲν παραπονέομαι· ἀλλὰ... πιστεύσατέ με, ἀγαπητέ μου κύριε, ὅσον καὶ ἂν πηγαίνουν καλὰ ἢ δουλειαίς, ὅταν εἶνε κανεὶς μακρὰν ἀπὸ τὸν τόπον του, ἐδῶ (καὶ ἔθηκε τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ τεραστίου θώρακος) ἐδῶ αἰσθάνεται πάντοτε ἐν κενόν !

Παρετήρησα τὴν γαστέρα του.

— Μεγάλ' κενόν, ἐπ' ἀνέλαθεν ὁ ξενοδόχος· ἡ πατρίς δὲν λησμονεῖται ποτέ... Ἀπὸ ποίαν ἐπαρχίαν εἰσθε, κύριε ;

— Ἀπὸ τὴν Λιγυρίαν. Καὶ σεῖς ;

— Ἀπὸ τὸ Πεδερμόντιον. Λιγυρία ! Πεδερμόντιον ! Λομβαρδία ! Ἐκεῖνοι εἶνε τόποι !

— Εἶνε ὠραῖοι τόποι, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ! ἀλλὰ σεῖς, ἐπὶ τέλους, δὲν εἰμπορεῖτε νὰ παρὰπονήσθε ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν. Μένετε εἰς μίαν ἐκ τῶν ὠραιότερων πόλεων τοῦ κόσμου, ἔχετε ἐν ἀπὸ τὰ ὠραιότερα ξενοδοχεῖα τῆς πόλεως, ἔχετε ὅλον τὸ ἔτος πλῆθος ξένων καὶ ἔπειτα βλέπω ὅτι χαίρετε ἄκραν ὑγείαν.

— Ἀλλὰ τὸ κενόν !

Παρετήρησα ἐκ νέου τὴν γαστέρα του.

— Ἐ, καταλαμβάνω, κύριε μου, ἀλλὰ ἀπατάσθε ἐὰν με κρίνετε ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Δὲν εἰμπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε τί αἰσθάνομαι ὅταν ἔρχεται ἐδῶ κανένας Ἰταλός. Τί τὰ θέλετε ; Εἶνε ἴσως ἀδυναμία... δὲν εἰδεύρω... ἀλλὰ θὰ ἐπιθυμῶ νὰ τὸν βλέπω ὅλην τὴν ἡμέραν εἰς τὸ τραπέζι, καὶ βεβαιωθῆτε, ἐὰν ἡ σύζυγός μου δὲν ἦτο ἐναντία, εἰμποροῦσα νὰ τοῦ δίδω ὠρεὰν ἀπὸ τὴν εὐχαρίστησίν μου ὅλα τὰ hors-d'œuvre.

— Ποίαν ὥραν εἶνε τὸ γεῦμα αὔριον ;

— Εἰς τὰς πέντε. Ἀλλὰ ἐδῶ τρώγουν ὀλίγον... φοβοῦνται τὴν ζέστην... καὶ ἔχουν πάντα ἐλαφρὸν τὸ στομάχι...

ὅποιασδήποτε ἐθνικότητος καὶ ἂν εἶνε... αὐτὸς εἶνε ὁ κανὼν... Ἀλλὰ δὲν εἶδετε τὸν ἄλλον Ἰταλὸν ὅπου εἶνε ἐδῶ ;

Οὕτω λέγων παρετήρησε περὶ, ἀνθρωπὸς τις δὲ ὅστις μᾶς παρετήρει ἀπὸ τινος γωνίας τῆς αὐλῆς, ἐπλησίασε πρὸς ἡμᾶς. Ὁ ξενοδόχος, μετὰ τινὰς λέξεις μᾶς ἀφῆκε μόνους. Ἦτο τεσσαρακοντούτης περίπου, πενιχρῶς ἐνδεδυμένος, ὠμίλει μετ' οὓς ὀδόντας συνεσιγμένους καὶ προσέτριβε συνεχῶς τὰς χεῖρας μετὰ σπασμωδικῶν κινήσεων ὡς νὰ κατέβαλλε προσπάθειαν νὰ κρατηθῇ ἀπὸ τοῦ νὰ γρονθοκοπήσῃ κανένα. Μοῦ εἶπεν ὅτι ἦτο λομβαρδὸς καὶ ὅτι ἀπετέλει μέρος τοῦ χοροῦ τοῦ μελοδραματικοῦ θιάσου, ἀφίχθεις πρὸ μιᾶς ἡμέρας εἰς Γρανάδαν μετὰ τῶν λοιπῶν ἡθοποιῶν.

— Ἀθλίος τόπος ! ἀνέκραξεν ἄνευ ἐτέρου προοιμίου, παρατηρῶν περὶ ὡς νὰ ἤθελε νὰ ἀπαγγεῖλῃ λόγον.

— Δὲν σᾶς ἀρέσει ἡ Ἰσπανία ; τὸν ἠρώτησα.

— Ἡ Ἰσπανία ; Ἐμεῖς ; Με συγχωρεῖτε. Εἶνε τὸ ἴδιον ὡς νὰ μοῦ ἐλέγετε :— Σᾶς ἀρέσει ἡ φυλακή ;

— Μὰ διατί ;

— Διατί ; Μὰ δὲν βλέπετε τί ἀνθρωποὶ εἶνε οἱ Ἰσπανοί ; ἀμαθεῖς, δεισιδαίμονες, φαντασμένοι, αἰμοβόροι, ὑποκριταί, καθάρματα, ἀγύρται, ἀτιμοί !

Καὶ ἔμεινε ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ἀκίνητος μετ' ὕψους ἐρωτηματικόν, μετὰ τὰς φλέβας τοῦ λαιμοῦ ἐξωγκωμένους μέχρι διαρρήξεως.

— Με συγχωρεῖτε, ἀπεκρίθην, ἡ κρίσις σᾶς δὲν μοῦ φαίνεται ἀρκετὰ εὐνοϊκὴ καὶ δὲν εἰμπορῶ νὰ τὴν ἀσπασθῶ. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀμάθειαν, με συγχωρεῖτε, δὲν ἀρμόζει, εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἰταλοὺς, εἰς ἡμᾶς οἱ ὅποιοι ἔχομεν ἀκόμη πόλιν εἰς τὴν ὁποίαν λιθοβολοῦνται οἱ διδάσκαλοι τῶν σχολείων, καὶ δολοφονοῦνται οἱ καθηγηταί οἱ ὅποιοι διδόντες μὴδὲν εἰς τοὺς μαθητάς, δὲν ἀρμόζει εἰς ἡμᾶς, ἐπὶ τοῦ παρόντος, νὰ ἐπικρινώμεν τοὺς ἄλλους. Ὡς πρὸς τὴν δεισιδαιμονίαν, ὦ ! δυστυχεῖς ἡμεῖς ! ἀφοῦ βλέπομεν εἰς ἰταλικὴν πόλιν, ὅπου ἡ ἐκπαίδευσις τοῦ λαοῦ ἀμαρᾷ, νὰ γίνεταί μέγας θόρυβος διὰ μίαν θαυματουργὸν εἰκόνα τῆς Παναγίας, εὐρεθεῖσαν ὑπὸ γυναικὸς τινος ἐν μέσῃ ὁδῷ... Ὡς πρὸς τὰ ἐγκλήματα, σᾶς ὁμολογῶ εἰλικρινῶς ὅτι ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ κάμω σύγκρισιν μεταξύ τῶν δύο χωρῶν μετὰ τοὺς στατιστικὸς πίνακας ἀνὰ χεῖρας καὶ ἐνώπιον ἀκροατηρίου ἐξ Ἰσπανῶν, χωρὶς νὰ γνωρίζω ἐκ τῶν προτέρων τοὺς ἀριθμοὺς καὶ τὸ ἐξαχόμενον, θὰ εἶχον φρικτοὺς φόβους... Δὲν θέλω νὰ εἶπω μετὰ τοῦτο ὅτι ἡμεῖς, δὲν εὕρισκόμεθα ὅπωςδήποτε εἰς καλλιτέραν θέσιν ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν, ἀλλὰ θέλω νὰ εἶπω ὅτι ἓνας Ἰταλός, κρίνων τοὺς Ἰσπανοὺς, ἐὰν θέλῃ νὰ εἶνε δίκαιος, πρέπει νὰ εἶνε ἐπιεικής.

— Δὲν τὸ δέχομαι, με συγχωρεῖτε... Ἐνας τόπος χωρὶς πολιτικὸν φρόνημα !... ἓνας τόπος ὅπου ἐπικρατεῖ ἡ ἀναρχία ! ἓνας πόπος... Ἐλάτε ἐδῶ, δείξατέ μου ἓνα μέγαλον ἄνδρα Ἰσπανὸν σύγχρονον !

— Δὲν εἰξεύρω... εἶνε τόσον ὀλίγοι πανταχοῦ !
 — Δεῖξατέ μου ἓνα Γαλιλαῖον !
 — ὦ, Γαλιλαῖοι δὲν ὑπάρχουν πλέον, οὔτε ἓνας.
 — Δεῖξατέ μου ἓνα Ραττάτσην.
 — Ἐ, δὲν ἔχουν βέβαια.
 — Δεῖξατέ μου ... ἀλλὰ δὲν ἔχουν τίποτε. Καὶ ἔπειτα, μήπως ὁ τόπος εἶνε ὠραίος ;

— ὦ, μὲ συγχωρεῖτε, ὡς πρὸς τοῦτο ἔχετε ἄδικον. Ἡ Ἀνδalousία, διὰ τὴν μνημονεύσω μίαν μόνην ἐπαρχίαν, εἶνε ἓνας παράδεισος. Ἡ Σεβίλλη, ἡ Κάδιξ, ἡ Γρανάδα εἶνε πόλεις λαμπραὶ.

— Πῶς ; Καὶ σὰς ἀρέσουν αἱ οἰκίαι τῆς Σεβίλλης καὶ τῆς Κάδικος, ὅπου ἂν περάσῃ κανεὶς πλησίον τῶν τοίχων γίνεται κατάσπρος ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν ; Σὰς ἀρέσουν ἐκεῖνοι οἱ δρόμοι ὅπου ὕστερον ἀπὸ ἓν καλὸν γεῦμα, μετὰ κόπου εἰμπορεῖ κανεὶς νὰ περάσῃ ; Καὶ εὐρίσκετε ὠραίως τὰς γυναῖκας τῆς Ἀνδalousίας μὲ ἐκεῖνα τὰ μάτια ὅπου εἶνε σὰν δαιμονισμένα ; Βλέπω ὅτι εἴσθε πολὺ ἐπικεικός. Δὲν εἶνε λαὸς σοβαρός. Ἐκάλεσαν τὸν Δὸν Ἀμεδαῖον, καὶ τώρα δὲν τὸν θέλουν πλέον καὶ τοῦτο διότι εἶνε ἀνάξιος νὰ κυβερνῶνται ἀπὸ ἄνθρωπον πολιτισμένον ! (αὐτολεξεῖ).

— Δὲν εὐρίσκετε λοιπὸν τίποτε καλὸν εἰς τὴν Ἰσπανίαν ;
 — Τίποτε.
 — Τότε διατὶ μένετε ;
 — Μένω ... διότι τρώγω.
 — Εἶνε καὶ αὐτὸ κατὰ τι.
 — Ἀλλὰ πῶς τρώγω ; Ὅπως ἓνας σκύλος ! Τίς δὲν γνωρίζει τὴν ἰσπανικὴν μαγειρικὴν τί πράγμα εἶνε !

— Μὲ συγχωρεῖτε ἀντὶ νὰ τρώγετε ὡς σκύλος εἰς τὴν Ἰσπανίαν διατὶ δὲν πηγαίνετε νὰ τρώγετε ὡς ἄνθρωπος εἰς τὴν Ἰταλίαν ;

Ἐδῶ ὁ δυστυχὴς ἠθοποιὸς εὐρέθη ὀλίγον στενοχωρημένος· ἐγὼ δὲ διὰ τὴν ἐξαγάγω ἀπὸ τὴν ἀμνηχανίαν τῷ προσέφερον ἓν σιγάρον, ὅπερ ἐδόθη καὶ τῷ ἡναψε χωρὶς νὰ εἶπῃ λέξιν. Καὶ δὲν ἦτο ὁ μόνος Ἰταλὸς ἐν Ἰσπανίᾳ, ὅστις μοῦ ὠμίλησε μὲ τὴν γλῶσσαν ἐκεῖνην περὶ τῆς χώρας καὶ τῶν κατοίκων, ἀρνούμενος ἀκόμη καὶ τὴν γαλήνην τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὴν χάριν τῶν ἀνδalousίων γυναικῶν. Δὲν ἤξεύρω ἀληθῶς ὅποιαν εὐχαρίστησιν εὐρίσκουν ταξιδεύοντες κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, μὲ τὴν καρδίαν κλεισμένην εἰς πᾶν εὐγενὲς αἶσθημα, καὶ πρόθυμοι πάντοτε νὰ δυσφημῇσιν καὶ νὰ κακολογήσων, ὡσανεὶ πᾶν πράγμα καλὸν καὶ ὠραῖον τὸ ὅποιον εὐρίσκεται εἰς ξένον τινὰ τόπον, ἐκλάπη ἀπὸ τὸν ἰδικόν μας, καὶ ὡς νὰ μὴ εἰμπορούσαμεν ἡμεῖς νὰ καυχηθῶμεν ὅτι ἀξίζομεν κατὰ τι, εἰμὴ ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι πάντες οἱ ἄλλοι δὲν ἀξίζουν τίποτε.

Ὅσοι ταξιδεύουν μὲ παρομοίαν ψυχικὴν διάθεσιν μοῦ κινοῦν οὐχὶ τὴν ἀγανακτῆσιν, ἀλλὰ τὸν οἰκτον, διότι στεροῦνται ἐκουσίως πολλῶν εὐχαρίστησεων καὶ πολλῶν παρηγοριῶν. Οὕτω τοῦλάχιστον φρονῶ ἐγὼ, κρίνων τοὺς ἄλλους ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ μου, διότι ὅπου καὶ ἂν ὑπάγω, τὸ πρῶτον αἶσθημα ὅπερ μοῦ ἐμπνέουν τὰ πράγματα καὶ οἱ ἄνθρωποι, εἶνε αἶσθημα τι συμπαθείας, ἐπιθυμία τις νὰ μὴ εὕρω τίποτε ὅπερ νὰ μὲ ἀναγκάσῃ νὰ ψέξω, ἀνάγκη τις νὰ ἐξωραίσω εἰς τοὺς ἰδίους μου ὀφθαλμούς τὰ ὠραῖα πράγματα, νὰ ἀποκρύψω τὰ δυσάρεστα, νὰ συγχωρήσω τὰ σφάλματα, νὰ δυνάμην νὰ

εἶπω εἰλικρινῶς εἰς τὸν ἑαυτόν μου καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ὅτι εἶμαι εὐχαριστημένος ἀπὸ ὅλους καὶ ἀπὸ ὅλα. Διὰ τὴν φθάσω δὲ εἰς τοῦτο δὲν ἔχω νὰ καταβαλῶ κανένα κόπον· τὸ πᾶν παρίσταται ἐνώπιόν μου σχεδὸν αὐτομάτως ὑπὸ τὴν πλέον εὐχάριστον αὐτοῦ ὄψιν, καὶ ἡ φαντασία μου χρωματίζει εὐμενῶς τὰς ἄλλας ὀψεις μὲ ἐλαφρὸν ροδόχρουν χρῶμα.

Εἰξεύρω καλῶς ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν σπουδαῖται τόπος τις, δὲν γράφονται κριτικὰ δοκίμια, οὔτε ἀποκτῇ τις φήμην σπουδαίου ἀνδρός, ἀλλ' εἰξεύρω ὅτι ταξιδεύει τις μὲ τὴν ψυχὴν ἡρεμὸν, καὶ ὅτι τὰ ταξείδια προξενοῦν ὠφέλειαν σημαντικὴν.

Τὴν ἐπομένην ἐπισκέφθην τὸ Γενεράλιφον, ὅπερ ἦτο οἰκνὴ ἡ ἐπαυλὶς τῶν Ἀράβων βασιλέων, καὶ οὕτως τὸ ὄνομα συνδέεται μετὰ τοῦ ὀνόματος τῆς Ἀλάμβρας, ὡς τὸ τῆς Ἀλάμβρας μετὰ τοῦ τῆς Γρανάδας, μολοντί σήμερον δὲν σώζονται ἐκ τοῦ ἀρχαίου κτιρίου ἢ ὀλίγα τόξα καὶ ὀλίγα ἀρχαιογῆματα.

Εἶνε ἓν μικρὸν παλάτιον ἀπλοῦν, λευκόν, μὲ ὀλίγα παράθυρα, μὲ μίαν στοάν μὲ τόξα, μὲ ἓν δῶμα καὶ μισοκαρμυμένον ἐν τῷ μέσῳ δάσους ροδοδάφνων καὶ μύρτων, ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἀνθηροτάτου βουνοῦ, ἐγειρομένου ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὁχθῆς τοῦ Δάρρου, ἀπέναντι τοῦ λόφου τῆς Ἀλάμβρας.

Ἐμπροσθεν τῆς προσόψεως τοῦ παλατίου ἐκτείνεται μικρὸς κήπος, ἄλλοι δὲ κήποι ἀνυψοῦνται ὁ εἰς ἐπὶ τοῦ ἄλλου, ἐν εἴδει εὐρυτάτης κλίμακος, μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ, ὅπου ἐγείρεται ὑψηλότατον περίστυλον, κλεῖον τὸν περίβολον τοῦ Γενεράλιφου. Αἱ δεινροστοιχίαι τῶν κήπων, αἱ εὐρεῖαι κλίμακες, αἱ ὅποιαι ὁδηγοῦν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸν ἄλλον καὶ αἱ πλήρεις ἀνθέων προκίαι ἔχουν εἰς τὰ πλάγια χλοηφόρους τοίχους ὑψηλοῦς, ἀπολήγοντας εἰς τόξα καὶ διακοπτομένους ὑπὸ συστάδων μύρτων κεκυρτωμένων καὶ συμπεπλεγμένων διὰ χαριεστάτων σχεδίων, ἐπὶ ἐκάστου δὲ ἐπιπέδου ἐγείρονται λευκοὶ οἰκίσκοι, σκιαζόμενοι ὑπὸ ἀναδεδραῶν καὶ ὑπὸ σωρῶν πορτοκαλεῶν καὶ κυπαρίσσων διατεθειμένων μετὰ γραφικῆς συμμετρίας.

Τὸ ὕδωρ εἶνε ἀκόμη ἄφθονον ὅπως εἰς τοὺς χρόνους τῶν Ἀράβων καὶ διδὲι εἰς τὴν τοποθεσίαν ἀπερίγραπτον χάριν, δρόσον καὶ ζῶην. Πανταχόθεν ἀκούεται κελάρυσμα ρυακίων καὶ κρηνῶν. Κάμπτετε μίαν δεινροστοιχίαν συναντᾶτε ἓνα πίδακα· προβάλλετε εἰς ἓν παράθυρον βλέπετε ὕδωρ ἐξακοντιζόμενον μέχρις αὐτοῦ· εἰσέρχεσθε ἐν τῷ μέσῳ σωροῦ τινος δένδρων δέχεσθε εἰς τὸ πρόσωπον τὰ ραντισματα μικροῦ τινος καταρράκτου. Ὅπου καὶ ἂν στραφῇτε ὑπάρχει ὕδωρ ὅπερ ἀναπηδᾷ, ἢ τρέχει, ἢ καταπίπτει ἐν εἴδει βροχῆς, παφλάζον καὶ λαμπρὸν μετὰ τῆς χλόης καὶ τῶν θάμνων.

Ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ περιστύλου ἡ ὄρασις πίπτει ἐφ' ὅλων τῶν κήπων ἐκεῖνων οἵτινες κατέρχονται κλιμακῶδ' ἐκτείνονται ἐν τῇ ἀβύσσῳ τῆς βλαστήσεως, ἥτις χωρίζει τὰ δύο ὄρη· περιβάλλει ὅλην τὴν περιοχὴν τῆς Ἀλάμβρας, μὲ τοὺς θόλους τῶν ναίσκων τῆς, μὲ τοὺς μεμακρυσμένους πύργους, μὲ τὰς ἀτράκτους, αἵτινες ἔρπου μετὰ τῶν ἐρειπίων τῆς ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς πόλεως τῆς Γρανάδας, ἐπὶ τῆς πεδιάδος, ἐπὶ τῶν λόφων καὶ διατρέχει δι' ἐνὸς μόνον βλέμματος ὅλας τὰς κορυφὰς τῆς Σειρᾶς Νεβάδας, αἱ ὅποιαι φαίνονται τόσον πλησίον, ὥστε νομίζετε ὅτι εἰμπορεῖτε νὰ φθάσετε ἐκεῖ εἰς μίαν ὥραν. Καὶ ἐνθ' ὀχυράζεσθε τὸ θέαμα τοῦτο, θωπεύει τὴν

ἀκοήν σας τὸ κελάρυσμα ἐκάτον πιδάκων καὶ ὁ ἀσθενὴς καὶ διχκεκομμένος ἤχος τῶν κωδῶνων τῆς πόλεως, μετὰ μυστηριώδους τινὸς εὐωδίας ἐπιγείου παραδείσου προξενούσης ἀνέκφραστον εὐχρίστησιν.

Πέραν τοῦ Γενεραλίου, ἐπὶ τῆς κορυφῆς ὑψηλοτέρου τινὸς ὄρους, νῦν γυμνοῦ καὶ αὐχμηροῦ, ἦσαν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀράβων ἄλλα βασιλικά παλάτια καὶ ἄλλοι κῆποι ἐνούμενοι διὰ μεγάλων δένδρστοιχιῶν. Νῦν ὅλα ἐκεῖνα τὰ θύματα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἐστεμμένα μὲ δάση, μὲ κρήνας καὶ μὲ ἄνθη, ἐκεῖνα τὰ ἐναέρια μαγικά παλάτια, ἐκεῖνα αἱ λαμπραὶ καὶ εὐώδεις ἐρωτικαὶ καὶ τερπναὶ φωλεαί, ἐξηφανίσθησαν καὶ μόλις σωρὸς τις ἐρείπιων ἢ μικρὰ τις σειρὰ τοίχων, ἐνθυμίζει τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν εἰς τὸν διαβάτην. Ἀλλὰ τὰ ἐρείπια ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἀλλαχού θὰ διεγείρουν αἰσθημὰ τι μελαγχολίας, δὲν τὸ διεγείρουν πρὸ τοῦ θαύματος τῆς ὠραιοτάτης ἐκείνης φύσεως, εἰς τὰ θέλητρα τῆς ὁποίας, δὲν φαίνεται νὰ κατάρθρωσαν ποτὲ νὰ προσθέσωσι τι τὰ θαυμαστότερα ἔργα τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐπιστρέφον εἰς τὴν πόλιν ἐσταμάτησα εἰς ἄκρην τινὰ τῆς Λεωφόρου τοῦ Δάφρου, πρὸ οἰκίας τινὸς πλουσίως κεκοσμημένης δι' ἀναγλύφων παριστάντων οἰκίστην. Πανοπτίας, χερουβείμ καὶ λέοντας, μετὰ μικροῦ τινὸς δώματος ἐπὶ τῆς γωνίας, ἐπὶ τοῦ ὁποίου, ἐν μέρει μὲν ἐπὶ τοῦ ἐνὸς τοίχου, ἐν μέρει δὲ ἐπὶ τοῦ ἑτέρου, ἀνέγνωσα τὴν ἐξῆς μυστηριώδη ἐπιγραφὴν, μὲ μεγάλα τυπογραφικὰ στοιχεῖα :

ESPERANDO LA DEL CIELO

ὑπερ σημαίνει μεταφραζόμενον κατὰ λέξιν : — Περιμένων ἐκείνην τοῦ οὐρανοῦ. — Περίεργος νὰ μάθω τὴν σημασίαν τῶν λέξεων ἐκείνων, τὰς ἐσημείωσα διὰ νὰ ἐρωτήσω τὸν πεπαιδευμένον πατέρα τοῦ φίλου μου, ὅστις μοῦ ἔδωκεν δύο ἐξηγήσεις, τὴν μίαν σχεδὸν ἀσφαλῆ, ἀλλ' ὀλίγον ρωμαντικὴν, τὴν ἄλλην ρωμαντικὴν, ἀλλὰ πολὺ ἀμφίβολον ἢ ὁποία εἶνε αὕτη. Ἡ οἰκία ἀνῆκεν εἰς τὸν Δὸν Φερδινάνδον Ζάφραν, γράμματά τῶν Καθολικῶν Βασιλέων, ὅστις εἶχε μίαν θυγατέρα ὠραιωτάτην. Νεανίας τις ἰδαλγός, ἀνῆκεν εἰς οἰκογένειαν ἐχθρὰν ἢ κατωτέραν κατὰ τὴν οἰκογενειακὴν εὐγένειαν τῶν Ζάφραν, ἠράσθη τῆς νεανίδος, ἀντηγαπήθη, τὴν ἐζήτησε, δὲν τὴν ἔλαβε. Ἡ ἄρνησις τοῦ πατρὸς προσέθεσεν ἔλαιον εἰς τὴν ἐρωτικὴν πυρὰν τῶν δύο νέων, τὰ παρὰ τὴν τῆς οἰκίας εἶνε χαμηλὰ, ὁ ἐραστὴς, νύκτα τινὰ, κατάρθρωσε νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸ δωμάτιον τῆς νέας. Εἴτε διότι εἰσερχόμενος ἀνέτρεψε μίαν καρέκλαν, εἴτε διότι ἔβηξεν, εἴτε διότι ἔρρηξεν ἑλαφρὰν τινα κραυγὴν ἀπὸ τὴν χαρὰν τοῦ ὅτι εἶδε τὴν ὠραιάν του ἐρωμένην μὲ τὴν κόμην λυμένην καὶ τὰς ἀγκάλας ἀνοικτάς, ἢ παρὰ τοῖς οὐδὲν περὶ τούτου λέγει, καὶ οὐδεὶς τὸ γνωρίζει, ὁ Δὸν Φερδινάνδος Ζάφρας, ἀκούσας θόρυβον, ἔτρεξεν, εἶδε, καὶ τυφλὸς ἐκ τῆς ὀργῆς ὤρμησε κατὰ τοῦ αὐθαδέους νέου ὅπως τὸν φονεύσῃ. Ἀλλ' ὁ νέος κατάρθρωσε νὰ φύγῃ, ὁ Δὸν Φερδινάνδος καταδιώκων αὐτὸν συνήντησεν ἕνα τῶν ἰδίων του ὑπηρετῶν προστάτην τῶν ἐρώτων ἐκείνων, ὅστις εἶχε βοηθήσῃ τὸν ἰδαλγὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν· τὸν ἐξέλαβε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀντὶ τοῦ διαφθερέως, καὶ χωρὶς νὰ ἀκούσῃ ἐξηγήσεις καὶ παρακλήσεις, διέταξε νὰ τὸν συλλάβωσι καὶ νὰ τὸν ἀπαγχονίσωσιν ἐπὶ τοῦ δώματος τῆς οἰκίας. Ἡ παράδοσις λέγει ὅτι ἐνῶ τὸ ἀτυχὲς θῦμα ἐκρύ-

ζεν : — Εὐσπλαγχνίαν ! Εὐσπλαγχνίαν ! — ὁ προσβεβλημένος πατήρ τῷ ἀπῆντησε δεικνύων αὐτῷ τὸ ὄμμα : — Ἐκεῖ θὰ μείνης esperando la del cielo (περιμένων ἐκείνην τοῦ οὐρανοῦ). — τὴν ὁποίαν ἀπάντησιν διέταξε μετὰ ταῦτα καὶ ἐχάραξαν ἐπὶ τινος λίθου τοῦ τοίχου, πρὸς διαρκὴ τρόμον τῶν διαφθερέων καὶ τῶν προαγωγῶν.

(Ἐπεται συνέχεια).

Π. Α. ΒΑΛΒΗΣ

BYZANTINA

Κανείς ἢ μᾶλλον ὀλίγοι γνωρίζουσι τὸ μικρὸ χωριουδάκι ποῦ θὰ σὰς ἀναφέρω. Ἡ γεωγραφία δὲν καταδέχεται νὰ κῆρῃ δι' αὐτὸ λόγον καὶ ἡ τοπογραφία τὸ ἐλησμόνησεν ἢ δὲν ἐγνώριζε τὴν ὑπαρξίν του.

Εἶναι μία κοιλάς ἀνθοστόλιστος· τὴν κρύπτει ἀπὸ τὸ ἐν μέρος ὁ λόφος τῶν Ταταούλων καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸ Βουνόν, τὸ ὁποῖον ἀπολήγει εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Τόξου.

Ὅταν τὸ εἶδον διὰ πρώτην φοράν, ἐσκίρτησα ἐκ χαρᾶς. Μοῦ ἐφάνη ὠραιότατον· ἡ ἰδέα δὲ ὅτι πολὺ ὀλίγοι τὸ γνωρίζουσι, μοῦ τὸ κατέστησε προσφιλέστερον.

Πλυντήρια λίθινα βλέπει τις πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ ἐπὶ τῶν θάμνων, λάμποντα ἐκ καθαριότητος, εἶναι ἐρριμμένα τὰ λευκὰ ἐνδύματα, διὰ νὰ ἡλιασθῶσιν. Αἱ κρήναι χέουσι κρυστάλλινα νερά, ὑποψιθυρίζουσι γλυκίως.

Αἱ οἰκίαι μικραὶ, ξύλινοι, χωρίζονται διὰ κήπων, τῶν ὁποίων τὰ μεγάλα δένδρα θωπεύουσι τὰς στέγας· αἱ περισσότεραι εἶναι σκεπασμέναι μὲ ἰόχρα ἀκανθία ἢ μὲ κληματαριά. Ἐκεῖ μακρὰν βλέπει τις ἕνα ἀνεμόμυλον.

Ἀλλ' ὅτι θὰ ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν καὶ τῶν σπουδαίων ἀνθρώπων, εἶναι Τζαμίον μεγαλοπρεπές, μὲ ὑψηλοὺς μινκρέδες. Τὸ ἤμισυ χάνεται ὀπίσθεν δύο τριῶν πλατάνων, αἵτινες συνεπέλεξαν ἀδελφικῶς τοὺς κλώνους των.

Μία γρχία Ὀθωμανίς, ἐκάθητο πλησίον τῶν πλυντηρίων, ἀμελῶς κεκαλυμμένη (ἐνεκα τῆς μοναξίας) καὶ ἐπλεκε περικνημίδας, ἐπιβλέπουσα δύο μικρὰ παιδάκια, τὰ ὁποία ἐπαιζον καὶ τῶν ὁποίων ἡ λευκώλενος μήτηρ ἐπλυνεν, ᾄδουσα μὲ ρωνὴν λιγυράν.

Ἠρώτησα, μὲ τὰ παρεσθαρμένα Τουρκικὰ μου, τὴν γρχίαν πῶς ὠνομάζετο αὐτὸ τὸ τζαμί.

Ἐθῆκε τὴν βελόνην ἐντὸς τῶν ὀδόντων τῆς καὶ ἐφάνη σκεπτομένη. Κατόπι, μοῦ εἶπε, πολὺ σοβαρά.

— Αὐτὸ εἶνε τὸ τζαμί τοῦ Μπουγιούκ - Πιαλῆ· εἶναι πολὺ παλῆ, ἐγὼ εἶμαι 90 χρονῶν, μὰ δὲν εἶδα νὰ τὸ κτίζον καὶ ἡ μητέρα μου πέθανε πολὺ μεγαλειότερη, μὰ οὔτε ἐκείνη εἶδε νὰ τὸ κτίζον. Μπορεῖ ὁ Μωχαμέτης ὁ ἴδιος νὰ τὸ ἔκτισε.

Βεβαίως ὁ Μωχαμέτης οὔτε τῆς Κων/πόλεως τὴν ὑπαρξίν θὰ ἐγνώριζε, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον, τὴν ὑπαρξίν τοῦ μικροῦ χωρίου.

Τὸ τζαμί ἐπεσκευάζετο, ὥστε ἡδυνάμην νὰ εἰσέλθω· ὁ χότζας ἦτο πολὺ περιποιητικὸς ἀνθρώπος.

Ὁ περίβολος ἦτο μέγας καὶ ἐσκιάζετο ἀπὸ πλατάνους καὶ κυπαρίσσω.

Ὅταν εἰσῆλθον, βαθεῖα συγκίνησις μὲ κατέλαβεν· ἀμέσως ἐνόησα ὅτι εὐρίσκουμαι ἐντὸς Βυζαντινοῦ ναοῦ ἐξ ἐκείνων. τοὺς ὁποίους ἡ κατοχὴ μετεσχημάτισεν εἰς τζαμιά. Ὁ ἄμβων, ὁ θρόνος, τὸ ἱερόν, ὁ γυναικωνίτης, φέροντα ἤδη ὡς ἄλυσιν τῆς δουλείας τῶν τῶν Τουρκικὸν Τουρᾶν, ἐφαίνοντο ὡς ἀναμένοντα νὰ θυμιασθῶσι παλιν μὲ μωσχολιβάνι καὶ νὰ ἀκούσωσι τὸ εὐαγγέλιον.

Ἀνεχώρησα συγκεκινημένη καὶ ἐνῶ μακρόθεν τόσῳ ἱθαύμασα τὸ ὠραῖον χωρίον, διερχομένη τῶρα τὰς στενάς, ἀλλὰ